

De overheid en de geologische kaart van Staring

Drs. J. Mooij.

Mijn zoon, Drs. C. Mooij, die een onderzoek instelt naar het stemgedrag en de daaruit voortvloeiende politieke richting van de kamerleden in de jaren vijftig van de vorige eeuw, vestigde mijn aandacht op de avondzitting van de Tweede Kamer op 2 december 1851, verslagen in de Handelingen 1851/1852, pp. 369-377. In die zitting werd behandeld artikel 142 van de staatsbegroting van Binnenlandse Zaken van Thorbecke, minister in het eerste door hem gevormde kabinet (1849-1853). Onderwerp van bespreking was de in de titel hierboven genoemde kaart.

Verschillende leden wijzen op het belang voor de landbouw en eventuele mijnbouw. Het lid Westerhoff merkt op dat onze openbare geologische verzamelingen (welke zegt hij niet) nog gerangschikt zijn vervolgens het stelsel van Werner, van een halve eeuw oud. (Werner was de eerste die zo'n stelsel ontwierp, J.M.). Het gaat hem vooral om de '... wetenschap en de eer van Nederland'. De commissie voor de kaart telt vier leden: Prof. van Breda, Prof. van der Boon Mesch, Dr. Staring en Dr. Ali Cohen. Deze heren zijn van mening dat het onderzoek zes tot acht jaren zal duren. Jaarlijks zal f 7000,- nodig zijn.

Er wordt wat over dat geld heen en weer gepraat.

Westerhoff meent dat f 7000,- voor een geologisch onderzoek van de dekklagen voldoende is, maar niet voor de diepere lagen. De regering wil voor zeven jaar f 50.000,- toestaan. De commissie wil ook hydrologisch en paleontologisch onderzoek doen, zo deelt Westerhoff mee. Dit kamerlid (hij was arts) heeft zich zeer verdiept in de zaak. Hij zegt verder dat een vergelijkend onderzoek in België, Duitsland en Noorwegen nodig zal zijn. Het onderzoek in het laatste land, zo blijkt, houdt verband met de zwerfstenen uit Noord-Nederland. Naspelingen zullen worden gedaan naar de alluviale, diluviale, Krijt- Juraformaties. Hij gelooft niet dat het zin heeft militaire ingenieurs en Waterstaat bij het werk te betrekken. Dat moet door geologen worden gedaan, maar die zijn, zo zegt hij, witte raven in ons land. Er is in Nederland niets voorgewerkt, zoals hij het uitdrukt. Uit putboringen in Amsterdam en Gorinchem bleek dat de basis van het Diluvium op respectievelijk 171 en 181 ellen nog niet bereikt was. Men mag dus verwachten dat veel dieper geboord zal moeten worden met het oog op onderzoek van de pre-diluviale lagen. Na deze spreker uit Appingedam¹⁾ krijgt de heer van Goltstein uit Utrecht het woord. Hij vraagt zich af, of de Staat hierin moet treden. Nijverheid en landbouw moeten zich geheel vrij ontwikkelen. Hij vindt het plan een provinciale aangelegenheid. Hiertegen wordt opgemerkt dat de Staat zich dan ook niet bemoeien moet met onze zeekaarten.

De afgevaardigde Storm van 's Gravesande (Deventer) wijst erop dat Staring zijn sporen verdiend heeft door zijn onderzoekingen in Overijssel. Bij de putboring in Amsterdam is 'gaz' ontdekt, al was dat niet voldoende om de hele stad te verlichten. 'Ik hoor grimlagchen', zo voegt hij er aan toe. De Staat moet het werk financieren, niet de provincies, want dat zal het onderzoek te veel verbrokkelen. De Kamer kan de kosten niet vaststellen. Dat is een zaak van vertrouwen.

Hoffman (Rotterdam) is bevreesd dat we op een soort gasbel komen te leven door

al dat boren. Hij spreekt van een 'perpetuele gazometer'. Hij bepleit regeringssteun voor een uitgave van een geologische kaart van Limburg.

Er wordt ook gepleit het onderzoek op Nederlands-Indië te richten: Chinezen zijn ons daar al voor geweest, zij ontdekten tin op Bangka.

De aandacht wordt gevestigd op het Griftkanaal tussen Apeldoorn en Hattem. Voorspeld was dat dit kanaal geen water zou kunnen bevatten. Dezelfde afgevaardigde wijst op het verdwijnen van graafwerktuigen in drijfzand bij de bouw van het Rijksmagazijn te Den Helder. Dat alles was niet nodig geweest, zo er een onderzoek naar de grondgesteldheid had plaats gevonden.

Voor de macadamwegen zullen grind en keistenen nodig zijn. Geologisch onderzoek zal uitsluitel geven waar die te vinden zijn.

Een lid wil weten welk rechtstreeks voordeel de Staat zal krijgen.

Hierna melden zich geen sprekers meer.

De minister antwoordt in twee termijnen. Hij is aangenaam verrast dat deze zaak zozeer de aandacht en belangstelling van de Kamer heeft. Hij ziet de kaart als basis voor de verdere ontwikkeling van de geologie van Nederland. Maar het gaat niet alleen om de wetenschap, ook is kennis van de grond waarop wij wonen en die wij bewerken van het grootste belang voor Gouvernement en natie. Hij stelt Westerhoff in het vooruitzicht als adviseur (met anderen) op te treden voor de Regering. Het past niet in deze zaak van algemeen belang te rekenen op geldelijke steun van particulieren of van de Koning. Hij meent, in het midden latend hoe groot de belangstelling van de landbouw is, dat deze de '...eenheid van middelen...' niet bezit, vereist voor het werk.

Nadat het lid Sloet tot Oldhuis (Zwolle) nog uitroept dat met een votum tegen, een vonnis tegen de geologie van Nederland wordt uitgesproken, wordt hoofdelijk gestemd over het artikel. Met 43 stemmen voor en 15 tegen wordt het aangenomen.

Uit de woorden die de Kamer er aan wijdde, kunnen we opmaken dat twee zaken in de discussie speelden. Ten eerste, de algemene opinie dat hier een taak voor de overheid ligt. Ten tweede, het nut van de onderneming. Om met het laatste te beginnen, hierover is men het wel eens: landbouw, mijnbouw en de wetenschap zullen er wel bij varen. Wat de tweede kwestie betreft, die van de rol van de overheid, het kan misschien verwondering wekken dat in die tijd overheidsbemoeienis aanvaard wordt. Immers vaak wordt het tegendeel verkondigd. Maar Thorbecke's bemoeienis (als minister) met de inrichting van het Rijksarchief en de opkomende gedachte dat grondwinning (Zuiderzeepolders) staatstaak is, om nog enkele voorbeelden te noemen, wijzen er op dat staatsonthouding in die dagen niet voor alleenzaligmakend werd gehouden.

Die overheidsbemoeienis met de geologische kaart is er niet geweest omdat het financiële risico voor particulieren te groot was. Hij was van meer principiële aard. Particulieren zagen het belang er niet van in. Dit kan verklaard worden uit onwetendheid. Zei in de behandelde zitting een kamerlid niet dat de praktische bedrijfskennis van onze boeren het onderzoek overbodig maakte? Op de internationale landbouwtentoonstelling te Amsterdam in de jaren tachtig zou blijken hoe onderontwikkeld ten aanzien van het bedrijf onze boerenstand nog was.

1) De plaatsnamen bij de sprekers vermeld slaan op hun kiesdistricten.